

KOVİT 19’LU YILDA “CAMBAZIN AŞKI”

Nâzım H. Polat

- Meşhur türkülerimizden biri “Havada da kar sesi var...” diye başlar. Ama bu yıl kar sesi değil Kovit nefesi var. Öylesine ufunetli bir nefes ki aynı türküyü milyonlara söyledi, “Mor puşuyu boyamadım / Ben hayata doyamadım. / Hep kuşlar da yuva yapmış / Serçe kadar olmadım.” dedirtti.

Kovitli Havada

Bugün Kovit’in yaptığını bir asır önce İspanyol gribi yapmıştı. Ama hemen sonrasında dünya yeni bir iklime doğru yürümüşü.

2020 yılının da ileride bir yığın olumsuzlukla anılacağı muhakkaktır. Bütün insanlığın günlük yaşama alışkanlıklarından ticaret biçimine, devletlerin siyasetteki önceliklerine varıncaya kadar her şeyi alt-üst eden kovit 19 salgını; uzun yıllar hafızalardan silinmeyecek, 2020’nin uğursuzluğunu söyletecektir. Ama tarihin kötülüklerle anılan her olayı insanoğlunu kurtuluş çaresi arayışına zorlayarak yeni keşifler yaptırmıştır.

Bugünkü salgın da hayatın birçok alanını yeni seçeneklerle tanıştırdı. Mevcut durumun bütün dünyayı mağlup eden olumsuzluklarının üzerimizden kalkması inşallah çok uzakta değildir. Fakat edinilen tecrübeler insanlığın kazanç hanesinde yerini alacaktır. Bunun küçük bir örneği, genel ağ üzerinden yapılan açık oturum, panel ve bilgi şölenleridir. Başlangıcı epey önceye götürülebilecek bu faaliyetler, içinde bulunduğumuz yılın sonlarına doğru doruk noktasına ulaştı. Marmara Üniversitesinden Doç. Dr. Mehmet Güneş’in 14 Aralık’ta düzenlediği Ömer Seyfettin’le ilgili bir paneli izleyenlerin sayısı, “1500’ün üzerinde” diye açıklandı. Eminim ki bugüne kadar 1500 kişinin izlediği bir panel veya sempozyum oturumu yapılamamıştır.

2020 yılı birkaçı yukarıda anılan mevcut durumla ilgili yanından başka, takvimde Batı Türklüğü için pek çok alanda önemli değişimlerin de asırlık yıldönümüdür. Bunlardan hemen akla gelivermesi gereken, biri siyaset diğeri kültür, sanat ve edebiyat hayatıyla ilgili iki önemli olayı hatırlatalım: Biri siyaset alanında yeni bir idari rejimin ve Millî Mücadele mabedi Millet Meclisinin¹ açılışı gibi gurur ve mutluluk verici bir başlangıç, diğeri ise Ömer Seyfettin'in ölümü gibi büyük bir millî kayıptır.

Cumhuriyet idaresi aslında Büyük Millet Meclisinin açılışıyla kurulmuş demektir. Önünde iki yıl kadar önce (28 Mayıs 1918'de) kurulan Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti tecrübesi vardı. Günü gelince (29 Ekim 1923) rejimin adı açıklandı: Cumhuriyet!.. O sevinç, o gün bu gündür devam ediyor.

Ömer Seyfettin'in kaybı ise fikir ve kültür alanında yeri hâlâ doldurulamayan bir boşluk bıraktı. Çünkü 1911'den itibaren onun olgunlaşmasına katkıda bulunan Ziya Gökalp da 25 Ekim 1924'te ölünce Cumhuriyeti besleyen damarlardan biri kurumuş oldu.

Kaybının 100. Yılında Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin'in bu derece önemli bir fikir adamı olduğu, abartılı bir iddia gibi görülebilir. Onu bütün eserleriyle okuyamayanlar, bu kanaati "abartı" sanmakta mazurdur. Alışkanlıklarımız, "hikâye" deyince bize "vaka nakli"ni hatırlattığı için böyle sananlar çoğunluktadır. Fakat onun hikâye sanatını; "Neyi anlatıyor?" değil "Neyi düşündürüyor?" sorusuyla değerlendirmek gerekir. İşte o zaman fikir vermek için tarih yerine aynı işlevdeki hikâyeyi seçtiğini anlaşılır. Düşünce dünyasını büyük toplumsal olaylar üzerinden açıklayanlarla Ömer Seyfettin gibi hikâyeciler arasındaki en önemli fark, diğerlerinin zamanı daha çok hızlandırıp daraltmasından ibarettir.

Sözün odağında Ömer Seyfettin varsa, "Neyi düşündürüyor?" sorusu da bazen töhmet yüklü olabilir. *Ülkücü Bir Yazarın Romanı: Ömer Seyfettin* (1968) kitabında Tahir Alangu'nun; 1917'de *Yeni Mecmua*'da yayımlanan "Eski Kahramanlar" üst başlıklı hikâyelerinden dolayı onu, devrin iktidarından nemalananlarla aynı safta görerek sanatına "güdümlü edebiyat" yaftasını yapıştırmaması, kendini kolayca üreterek bugüne kadar gelen yanlışlardandır. Oysa devlet çatısının çatırtısını duyduğunda enkaz altında kalmayı göze alarak ona daha çok sarılmak, Ömer Seyfettin'in daha önceki duruşuyla farklı olmayan, tam bir ülkücü tavidir. Bunun zıddı tavırda olanlar da vardır. Mesela üstat şair Cenap Şahabettin, İttihat ve Terakki iktidardayken hep İttihatçıydı. Ama Hürriyet ve İtilaf Fırkasının iş başına gelmesiyle İttihatçıların o kadar karşısına geçti ki Hürriyet ve İtilafçı olmakla kalmadı, İttihatçılar yapıyor diye Millî Mücadele'ye bile muhalefet etti. Kamuoyunu takip edenler de iyi şair olmanın, millî meselelerde dirençli duruşu sağlamadığını bir kere daha gördü.

1 Bu ad 8 Şubat 1921 tarihli Bakanlar Kurulu Kararnamesi'yle, "Türkiye Büyük Millet Meclisi" olarak değişecektir.

Vefatından bir asır sonra, Ömer Seyfettin hakkında yapılan çalışmaların büyük kısmı –şüphesiz- bir eksiği giderecektir. Bazı çalışmalar hâlâ onun yazı faaliyetini derleme şeklindedir.

Takma Adlara Takılmak...

Bu tür çalışmaları zorlaştıran şartların başında, kütüphanelerimizdeki süreli yayın koleksiyonlarının yetersizliği ve sıkça takma ad kullanımı gelmektedir. II. Meşrutiyet öncesinde sıkı idarenin önemli bir yaptırım organı olan sansür korkusu, şiddeti azalmış ve kılığı değişmiş biçimde, II. Meşrutiyet sonrasında da devam etmektedir. Ömer Seyfettin'in çokça takma ad kullanmasını, askerî okul öğrencisi ve sonrasında askerî memur olmakla açıklamak yanlış sayılmaz. Daha sonraki yıllar, sanat duyarlığında asli çizgisine tam uymayan veya hayata ve olaylara mizah gözlüğü ile baktığı metinleri kendi adı dışında bir imza ile yayımladığını da hatırlayalım. Sebep ne olursa olsun, takma adlar, araştırmacının ayağına takılan engellerdendir. Onun kaynaklarda gösterilen takma ad ve rumuzları (alfabetik sırayla) şunlardır: Ayas, Ayın (ع), Ayın Ha (ع.ح), Ayın Kef (ع.ك), Ayın Sin (ع.س), Camsap, C., C. Nazmi, Ç. Kemâl, Feridun, F. Nezihî, Ömer Tarhan, Ö (ع). Seyfettin, Perviz, Süheyl Feridun, Şit, Tarhan, Tekin, ?, ??²

Bu kadar çok takma ad, iğreti ad ve rumuzun arkasındaki gerçek ismi bulmak epeyce zor ve yanlışa sürükleyicidir. “Ayas” ve “Camsap” gibi tek kelimelik müstearlar, arkasında açıklayıcı bilgi yoksa hiç kimseye hiçbir şey söylemez. Hele ayın ve sin (ع.س) harfleri “Ömer Seyfettin” isminin baş harfleridir diye yazarımızı temsil ettiğini sanmak daha yanıltıcıdır. Aynı kısaltma Ali Semih veya Abdülğani Seniyye adlı ediplerimizi neden işaret etmesin? Benzer durumlar hemen hemen bütün rumuz ve takma adlar için geçerlidir. İşte bu çıkmaz, ilgili takma adı bilmeyen araştırmacıların, metni görüp geçmesi sonucunu doğurur.

Ali'nin külâhı Veli'ye mi?

Daha tehlikeli bir durum ise sözünü ettiğimiz benzerlikten dolayı Ali'nin külâhını Veli'ye giydirmektir.

Vaktiyle ilk defa Fevziye Abdullah Tansel'in şüphe ile dikkat çektiği Enver Perviz, M. Enver Perviz ve M. Enver, imzaları dikkate alınarak 11 manzum metin, Ömer Seyfettin'e ait sanılmıştı. Biz de aynı zanla 5 (beş) manzumeyi onun saymıştık. Ne zaman ki gelin yatağından bahseden bir manzumenin M. Enver imzasıyla yayımlandığı sıralarda Ömer Seyfettin'in henüz 14 yaşında olduğunu fark ettik, işte o zaman yanlış yolda yürüdüğümüzü anladık.³

2 Fevziye Abdullah Tansel, “Ömer Seyfettin'in Kullandığı Ad, Mahlas ve Remzler”, *Türk Kültürü*, Yıl: XXII, S 260, Aralık 1984, s.20-31 (772-783); Ö. Faruk Huyugüzel; *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s. 496.

3 Bu durum, *Prof. Dr. İnci Enginün'e Armağan* (Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay., Ankara 2014, s. 403-410) kitabında yer alan “Bir Yanılığın Vahim Sonuçları” başlıklı yazımızda anlatılmıştır.

Yine benzer bir durumla karşı karşıyayız.

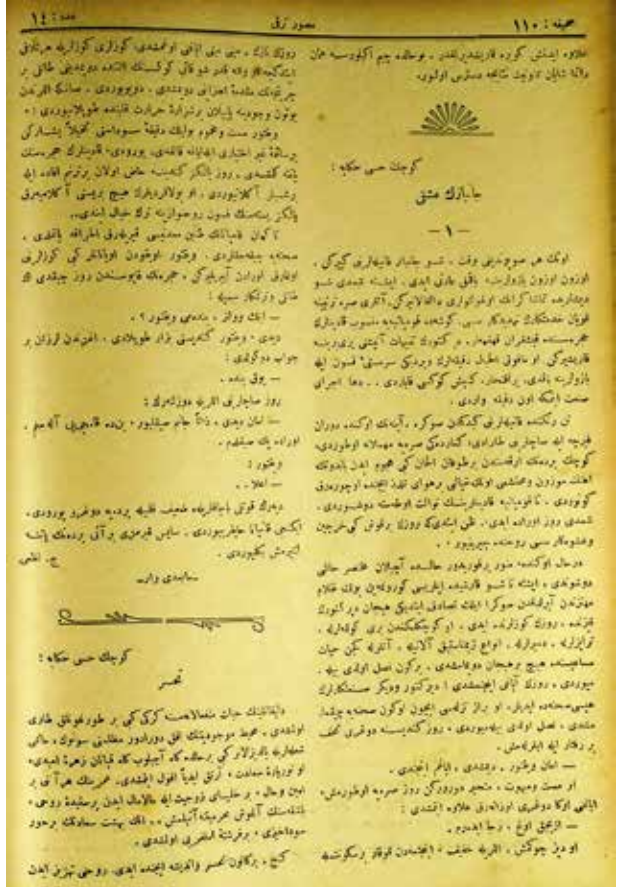
Ona aidiyeti kesin olan “Feridun” adıyla yayımlanan bir yazısına başka bir dergide “Hüsnü Feridun” imzasıyla ve iki bölüm hâlinde rastladık. Ne yazık ki ilgili metnin yer aldığı kitabımız 2020’de yeni baskısıyla çoktan raflara çıkmıştı. Dolayısıyla konuyu gündeme taşıyıp şüphemizi bile o kitaba geçiremedik.

Ama bazen Ömer Seyfettin ve onunla ilgili çalışma yapanların da şanslı olduğu, eşref saate denk geldiği görülebiliyor. Başka şeylerle meşgul iken, peşine düşülmeden insanın karışısına çıkan hazine parçacıkları da bulunabiliyor. Buna verilecek en güzel örnek, bir yüksek lisans çalışması yapılırken malzeme arasında bulunan bir hikâyedir. O metinle, vefatının 100. yılında Ömer Seyfettin külliyyatının önemli bir noksanı giderilmiştir.

“Cambazın Aşkı”ndan “Aktirisin Aşkı”na

Yazarımızın “küçüklük hayatıma, edebiyata çalıştığım ilk günlere ait olduğum için bence pek kıymetlidir.” dediği “Cambazın Aşkı” başlıklı ilk uzun hikâyesi, “C. Nazmi” takma adıyla basıldığı için araştırmacıların dikkatinden kaçmıştı. Ömer Seyfettin bu sırrı, Hakkı Tarık Us’a gönderdiği 23 Şubat 1321 [8 Mart 1906] tarihli bir mektupla muhatabına emanet etmişti. O mektup büyük kültür adamı Şevket Rado’nun eline geçince “Cambazın Aşkı” 1968’de sır olmaktan çıkmış, faş edilmişti.⁴ Ne var ki duyulsa da “Cambazın Aşkı” yine gözlerden uzak kalmıştı. Hiçbir aşk sonsuza kadar gizlenemediği gibi “Cambazın Aşkı” da 2020 sonlarında yazıya döküldü, dile düştü.

4 Şevket Rado, “Edebiyat Tarihine Vesikalar 1: Ömer Seyfettin’in Bir Edebiyat Meraklısına Mektupları”, *Hayat Tarih Mecmuası*, yıl: 4, C 1, S 1, sıra: 37, 1 Şubat 1968, s. 4-8.

Şekil 1. “Cambazın Aşkı” tefrikasının başlangıcı.

Serkan Tuna'nın dikkatiyle ele geçen hikâye, *Türklük Bilimi Araştırmaları*'nın 2020 – Güz sayısında (25. Yıl, S 48, s. 189-204) “Ömer Seyfettin'in Kayıp Bir Hikâyesi: Cambazın Aşkı” başlığıyla yayımlandı. Böylece, Ömer Seyfettin'in *Türklük Bilimi Araştırmaları* (TÜBAR) sayfalarında Ömer Seyfettin'in kayıp hükmündeyken bulunup yayımlanan 33. metni, “Cambazın Aşkı” hikâyesi oldu.⁵ Fakat metnin üzerine, Ömer Seyfettin şanssızlığının gölgesi düşmüştü. Dokuz bölüm hâlinde tefrika edilen hikâyenin üçüncü kısmı eksikti. Gönümüz bu metnin yarım kalmasına rıza göstermedi. Arayıp tarayıp eksik kısmı da bulduk, *Türk Dili*'nin güzel sayfaları arasına kattık.

Şekil 2. *Musavver Terakki*, 5. yıl, 16. sayı başlığı

Bu da Kovit 19'lu 2020'nin -bütün can sıkıcı yönleri yanında- bir güzelliği olarak hâfizalarımızda kalsın... “Cambazın Aşkı”, Kovit 19'lu yılda sır olmaktan çıktı ve ne kadar içten, ne kadar temiz fakat aynı hicran ve hüsrarla biten bir kara sevda olduğunu öğrendik.

Konuyla ilgili bir notu daha aktarmamız gerekiyor. *Musavver Terakki*'de Ömer Seyfettin'in kalemiyle öğrendiğimiz Cambazın Aşkı hazin sonla bitince, “Aktirisin Aşkı” başladı. Ömer Seyfettin'i pek seven okul arkadaşı (Hüseyin) Enis Avni -daha sonra onu hep “Aka Gündüz” adıyla tanıyacağız- çok etkilendiği o hikâyeye nazire yazmıştı. Aradaki fark, 9 (dokuz) hafta devam eden “Cambazın Aşkı”na karşılık “Aktirisin Aşkı” tam 15 (on beş) hafta sürdü.

Şimdi “Cambazın Aşkı”nın öğrenemediğimiz yanına göz gezdirelim:

5 Öncekiler birleştirilerek, *Külliyyatına Girmemiş Yazılarıyla Ömer Seyfettin* (Arma Yay., İstanbul 1998) adlı kitabımıza alınmıştır.

Cambazın Aşkı -3

Paul'ün zayıf omuzları, esmer çehresi gözünün önünde idi. [s. 127] O Rose'u kaç defa Paul ile yapılmış görmüştü... O, şu pâk, samimi, saf afif [tertemiz] aşkın rakibi olan Paul'e karşı kalbinde derin bir intikam hissedirdi. Öyle ki onu elleriyle tutsun ve göğsüne bir yumruk vurarak öldürsün...

Hilekâr gözleriyle, kendisine bakan, elinden Rose'un hayal-i şiiriyetini [şiiresel hayalini] gasp etmeye çalışan o çelimsiz Paul... Ah! Victor'un damarlarında sanki kanları dondu. Belki Rose da ondan hiç hazzetmiyordu. Belki o sevdasının verdiği atşânî-i vehm ile [vehme susamışlıkla] böyle kıskançlıklar tevhit ediyordu [doğuyordu]...

Biraz sonra... Yanından akan cûy-ı rüya-perverin [rüyalı ırmağın] reşâşe-i hab-âmîzi [uyku veren şırlıtısı] ile uyudu ve rüyasında bütün Rose'u görerek, aralarındaki Paul'ün soğuk gözleri altında titreyerek, bazen sevinerek, heyecan içinde ağlayarak, melûl ve mahzun [kederli ve hüzünlü] vakit geçirdi.

Uyandığı vakit akşam oluyordu. Kalktı atına sıçradı. Artık trenlerin arasından geçerek şehre yaklaşıyordu. Birden atın dizginlerine dokundu. Döndü şu yeni başlayan geceye, deminden oturduğu ağaçlığa baktı. Ağaçların yanından geçen derecik -bir Kehkeşân-ı hâkî [toprak renkli Samanyolu] gibi- ismirâr-ı şâm [gecenin karanlığı] içinde parlıyordu. Ona uzaklardan sanki bir selam-ı iştiyâk [özlem selamı] gönderiyordu...

*

Şehre geldiği vakit hakikate avdet etmişti [dönmüştü]. Bu gece oyun verilemeyecekti. Biraz bulvarlarda gezindi, yemek zamanı sofraya geldi; direktör ve zevcesi, Fernand -bu en aziz dostu idi- Camille, -atların muallimi- Jack, Anna, Heroin, Margirit, elhasıl hepsi sofrada idiler, yalnız Rose'la Paul yoktu direktör ayakta duran hizmetçiye nerede olduklarını sordu. Bahçede imişler! Tekrar direktör:

- Yemek hazır olduğunu söylemedin mi?

derken önde Rose, Paul arkada girdiler ve

- Geliyorduk.

dediler. Şimdi Victor önüne bakarak hissediyordu ki Paul kendisine bakıyor; Rose şüphesiz gülüyordu!

Yemekten sonra Rose'la Fernand kapının yanında geziniyorlardı. Paul, direktör ve zevcesine bir şeyler anlatıyordu.

Victor da Rose'la Fernand'a muvazi birkaç kere dolaştıktan sonra bir kuvvet-i mafevkattabianın [doğüstü kuvvetin] verdiği cesaret-i ânîsiyle [birdenbire cesaretle] titreyerek Rose'a yaklaştı:

- Matmazel dedi, biraz gezebilir miyiz?

- Nerede?

- Bahçede.

- Şüphesiz dostum Fernand Victor'un titrediğini fark etmeyerek, bu mülakatı Victor gibi hiç fevkalade görmeyerek müsterih ve beşuş [rahat ve şen]:

- Ben de bu gece tiyatroya davetliyim.

dedi, selam vererek ayrıldı.

Şimdi Paul'ün hilekâr nazarları altında Rose'la Victor kapıdan çıkmışlardı.

Rose merdivenden inerken:

- Bahçe karanlıktır, dedi, bulvarda gezeriz, hem hazm-ı tâam ederiz [yediklerimizi hazmederiz], hem konuşuruz.

Victor'la kol kola münevver bulvarın yaya kaldırımlarında, havagazlarının ziya-yı rîzânları [akan ışıkları] altında yürüdüler, yanlarından geç kalmış bir işçi, bir araba, yemekten sonra hemen dışarı fırlayan birkaç velospit [bisiklet] meraklısı borularını öttürerek geçiyordu.

Victor bir şey söyleyemedi. Ara sıra Rose'un yüzüne bakıyordu. Rose bir şeyi düşünenlere mahsus nazar dalgınlığıyla önüne bakarak yürüyordu. Lal ve sâmit [dilsiz ve sessiz] epeyce yürüdüler, Rose birden dedi ki:

- Ne söyleyecektiniz?

Victor'un çenesi tutulmuştu. Göğsünün alçaldığını hisseder gibi oldu, ancak:

- Hiç!?..

diyebildi. Rose şimdi gülmeye başlamıştı:

- Acayip şey. Deminden bir şey söyleyeceğinizi söylemişsiniz!

Victor azıcık durdu. Biraz sonra önüne bakarak:

- Evet.

dedi ve ağlar bir ifadeyle devam etti:

- Seni seviyorum Rose, seni seviyorum! Bunu söyleyecektim. İşte ta o günden beri ayağının incindiği günden beri seni seviyorum, bütün ruhumla, bütün kalbimle, bütün mevcudiyetimle seviyorum. Seni hep Paul'le gördükçe ben ne oluyorum, bilsen seni Paul'la gördükçe kalbimden yükselen bir zehir bütün damarlarımı yakıyor...

O kadar anlattı ki Rose şaştı:

- Sana acıyorum Victor!

dedi, Victor niçin acıdığını sormaktan korkarak yalnız meftun ve baygın, niçin gibi Rose'un gözlerine baktı. Rose hissetmiş gibi:

- Çünkü, dedi, ben de senin gibi seviyorum onun için... Victor'un hıçkırarak ağladığını görünce devam etmedi yalnız:

- Artık dönelim. [s. 128]

dedi. Victor hâsir ve münkad [donuklaşmış ve itaatkâr] onun kolunda hıçkırarak Rose seri [hızlı] adımlar atarak bu münevver gecenin sükûn-ı tenhaîsi [tenha sessizliği] içinde avdet ettiler.

Mabadı var.

C. Nazmi

Musavver Terakki, Yıl: 5, S 16, 20 Rebiyülevvel 1320, 13 Haziran 1318 [26 Haziran 1902], s. 126-128.

Kaynaklar

Huyugüzel Ö. Faruk, *İzmir Fikir ve Sanat Adamları (1850-1950)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2000.

Rado, Şevket, "Edebiyat Tarihine Vesikalar: 1 Ömer Seyfettin'in Bir Edebiyat Meraklısına Mektupları", *Hayat Tarih Mecmuası*, yıl: 4, C I, S 1, sıra: 37, 1 Şubat 1968, s. 4-8.

Ömer Seyfettin (C. Nazmi takma adıyla), "*Cambazın Aşkı*", *Musavver Terakki*, Yıl: 5, S 16, 20 Rebiyülevvel 1320, 13 Haziran 1318 [26 Haziran 1902], s. 126-128

Tansel, Fevziye Abdullah, "Ömer Seyfettin'in Kullandığı Ad, Mahlas ve Remzler", *Türk Kültürü*, Yıl: XXII, S 260, Aralık 1984, s.20-31 (772-783).